

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ

ЕННАН Руслан Євгенович

УДК 347.77(477):061.1

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ**

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеській національній юридичній академії Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
ХАРИТОНОВА Олена Іванівна,
Одеська національна юридична академія,
завідувач кафедри права інтелектуальної
власності та корпоративного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
ГАЛЯНТИЧ Микола Костянтинович,
Науково-дослідний інститут приватного права
і підприємництва Національної академії
правових наук України,
заступник директора з наукової роботи;

кандидат юридичних наук, доцент
ЯКУБІВСЬКИЙ Ігор Євгенович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри цивільного права та процесу

Захист відбудеться «11» вересня 2010 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Одеської національної юридичної академії за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеської національної юридичної академії за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2

Автореферат розісланий «9» серпня 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

П.П. Музиченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Визначальною тенденцією останніх десятиліть є процеси світової та регіональної інтеграції, що призвели до зміни традиційної ролі національних держав та усвідомлення потреби в заснуванні більш крупних (наднаціональних, наддержавних) форм політичних союзів, здатних управляти суспільством у масштабах вже не однієї країни, а цілого регіону чи континенту, особливе місце серед яких займає Європейський Союз (ЄС). Відокремившись від міжнародного права, право ЄС не злилося повністю й з внутрішньодержавним (національним) правом, а виступає як самостійна правова система зі своїми джерелами, формами правотворчості та правозастосування, специфічними механізмами захисту правових норм від порушень.

Останнім часом спостерігається активізація розвитку правової системи ЄС у галузі приватного права, зокрема, у сфері правової охорони інтелектуальної власності. Наразі відбувається формування європейського приватного права («європеїзація» приватного права країн-членів ЄС), що обумовлено метою створення та функціонування спільного ринку. В національних правових системах країн Європи регулюванню суспільних відносин у сфері інтелектуальної власності приділяється значна увага. Водночас нині ані універсальні міжнародні договори, ані виключно національно-правове регулювання у сфері інтелектуальної власності не можуть забезпечити ефективність правової охорони результатів інтелектуальної творчої діяльності. У зв'язку з цим дедалі більшого значення набуває новий регіональний інтеграційний правовий механізм регулювання зазначених відносин.

Право інтелектуальної власності ЄС є новою галуззю права ЄС, що останнім часом досить інтенсивно розвивається та втілює правовий досвід країн-членів ЄС у сфері правової охорони інтелектуальної власності, для яких стандарти права ЄС були важливим чинником розвитку національного законодавства та оцінки ефективності реалізації відповідних прав.

З огляду на те, що Україна проголосила одним із стратегічних напрямів зовнішньоекономічної політики інтеграцію до ЄС, сучасне прискорення адаптації законодавства України до законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності набуває особливого значення у зв'язку з виконанням міжнародних зобов'язань України та завдань Угоди про партнерство та співробітництво (УПС) між Україною та ЄС, Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС», Угоди між Україною та ЄС про наукове і технологічне співробітництво. На перспективах розвитку відносин між Україною та ЄС у цій сфері помітно позначились вироблені ЄС Європейська політика сусідства, Східне партнерство, План дій «Україна–ЄС», переговори щодо укладення Угоди про асоціацію та Угоди про зону вільної торгівлі, а також ініційований Європейською Комісією постійний діалог між Україною та ЄС щодо захисту прав інтелектуальної власності.

Дослідження особливостей правової охорони інтелектуальної власності у ЄС надає можливість визначити та окреслити найближчі перспективи подальшого розвитку вітчизняного законодавства у цій сфері. При цьому важливим є те, щоб у

якості зразків та можливих моделей подальшого реформування вітчизняного права інтелектуальної власності, були сприйняті кращі досягнення європейської правової науки, вдалі та універсальні юридичні категорії та конструкції у сфері правової охорони інтелектуальної власності, які враховували б як специфіку вітчизняної правової традиції, так й інтереси головного суб'єкта творчої діяльності – людського індивіда, який є джерелом всіх досягнень цивілізації.

Питання правової охорони та захисту інтелектуальної власності у міжнародному приватному праві, порівняльному приватному праві, національних правових системах країн Європи, у праві ЄС досліджували у свої наукових працях вітчизняні вчені-правники та фахівці у галузі цивільного права, права інтелектуальної власності, міжнародного приватного права, порівняльної цивілістики: Г.О. Андрощук, М.І. Архипова, Ю.Є. Атаманова, Н.В. Бочарова, Ю.Л. Бошицький, І.І. Ващинець, О.К. Вишняков, В.П. Воробйов, М.К. Галянчик, І.І. Дахно, Т.С. Демченко, О.В. Дзера, С.А. Дзіс, В.С. Дмитришин, А.С. Довгерт, Р.В. Дроб'язко, В.С. Дроб'язко, М.І. Дубинський, В.О. Жаров, О.В. Жувака, О.В. Ієвіня, Ю.М. Капіца, О.Ю. Кашинцева, С.М. Клейменова, А.О. Кодинець, І.Ю. Кожарська, О.О. Козлова, А.С. Колісник, Л.Т. Комзюк, В.М. Коссаєв, О.В. Кохановська, О.М. Коцюба, І.В. Кривошеїна, В.М. Крижна, Н.С. Кузнєцова, В.В. Луць, Р.А. Майданник, В.Є. Макода, Ю.Г. Матвеев, О.М. Мельник, Н.М. Мироненко, А.В. Міндрул, Ю.В. Носік, О.П. Орлюк, М.В. Паладій, О.М. Пастухов, С.А. Петренко, В.Л. Петров, О.А. Підпригора, О.О. Підпригора, О.В. Піхурець, О.В. Пічкур, В.О. Потехіна, Д.М. Притика, Л.І. Работягова, О.В. Ришкова, Л.Д. Романадзе, О.В. Руденко, О.Д. Святоцький, В.Р. Сіденко, С.Д. Сирота, І.В. Спасибо-Фатєєва, Р.О. Стефанчук, С.К. Ступак, О.О. Тверезенко, Л.Ю. Федченко, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, Г.В. Цірат, К.С. Шахбазян, Я.М. Шевченко, Ю.С. Шемшученко, Р.Б. Шишка, О.О. Штефан, І.Є. Якубівський та ін.

Активно досліджується ця проблематика у Російській Федерації такими вченими, як: А.І. Абдуллін, О.Л. Алексєєва, І.А. Близнець, Е.А. Богатих, М.М. Богуславський, В.С. Більбасов, В.Л. Вольфсон, Е.П. Гаврилов, О.А. Городов, Д.В. Дворніков, В.А. Дозорцев, В.Л. Ентін, В.І. Єременко, О.В. Єфремкіна, І.А. Зенін, С.В. Зотін, Л.В. Зубарев, В.О. Калятін, М.Б. Ковальов, Л.Г. Кравець, М.Н. Кузнєцов, К.Б. Леонтьєв, І.Е. Маміофа, В.М. Мельников, А.М. Мінков, В.Ю. Одинцова, В.Г. Оплачко, В.В. Пирогова, Л.І. Подшибіхін, І.В. Савельєва, Ю.І. Свядосц, О.П. Сергєєв, В.В. Старженецький, С.А. Сударіков, В.П. Талімончик, Г.І. Тицька, А.І. Турлін, В.Г. Ульяницьев, М.А. Федотов, Н.К. Фінкель, К.В. Ханіна, В.П. Шатров та ін.

У західноєвропейській науковій літературі ця проблематика ґрунтовно досліджена такими вченими, як: В. Александер, Д. Бейнбрідж, В. Бенабу, Л. Бентлі, Г. Боденхаузен, П.М. Бувері, Ж.Ж. Бюрст, М. Вальтер, Х. Варнер, Т. Він'є, П. Геллер, Ч. Гілен, І. Говере, Ф. Готцен, Дж. Дворкін, Ф. Дессемонте, Р. Діксон, А. Дітц, М. Дохерті, П. Дракос, Т. Драйер, Д. Дрекслє, Р. Дюма, Д. Жерве, А. Карбоні, С. Катраво, А. Керевеєр, К. Кельман, В. Кернз, Ж.П. Клав'є, Ж. Ковач, Г. Коен, Йорам, К. Коломбе, В. Корніш, Б.А. Кортлан, Б. Крістіан, Б. Куксон, Г. Кумантос, Д. Ліпчик, С. фон Левінські, М. Левелін, Н. Ленуар, А. Люка, П.Б. Меггс, Р. Нотт, Г. ван Овервалле, Е.П. Рокічіолі, П. Самуельсон, П. Сірінеллі,

В. Скордамалья, Х. Тілле, Г. Тріттон, А. Трунк, А. Фаренвальд, А. Франсон, М. Францозі, Н. Хертін, Б. Шерман, Г. Шрікер та ін.

Водночас теоретична нерозробленість низки питань правової охорони об'єктів інтелектуальної власності у ЄС, багатоплановість інститутів права інтелектуальної власності ЄС, значний обсяг нормативно-правових актів та правозастосовної практики, наявність труднощів, пов'язаних із різним прочитанням та тлумаченням законодавства ЄС з боку фахівців, обумовили необхідність проведення комплексного наукового дослідження правового регулювання відносин інтелектуальної власності у ЄС у контексті становлення європейського приватного права (приватного права ЄС), що надасть змогу встановити відповідність вітчизняного законодавства основним європейським нормам, принципам та стандартам у цій сфері, визначити шляхи та перспективи гармонізації законодавства України у сфері інтелектуальної власності із законодавством ЄС, розробити науково-теоретичні висновки та практичні рекомендації щодо вдосконалення національного законодавства у зазначеній сфері, що може стати підґрунтям для подальшого успішного економічного співробітництва України з ЄС.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження є складовою частиною загальної наукової теми Одеської національної юридичної академії «Традиції та новації у сучасній українській державності і правовому житті» на 2006-2010 рр. (державний реєстраційний номер 0106U004970).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є визначення передумов становлення та розвитку правового регулювання відносин інтелектуальної власності у ЄС, розкриття особливостей механізму уніфікації та гармонізації правової охорони інтелектуальної власності у ЄС, встановлення тенденцій розвитку правового регулювання відносин інтелектуальної власності, під впливом яких формується право інтелектуальної власності ЄС, а також з'ясування змісту правових норм, що становлять систему права інтелектуальної власності ЄС.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені і вирішувалися такі *завдання*:

виділити основні етапи становлення та розвитку правової охорони результатів інтелектуальної діяльності у ЄС;

з'ясувати передумови та способи правового регулювання відносин інтелектуальної власності у праві ЄС;

визначити зміст, характерні риси, сутність права інтелектуальної власності ЄС та його місце у системі права ЄС;

розкрити особливості та правову природу об'єктів права інтелектуальної власності у ЄС;

визначити принципи права інтелектуальної власності ЄС;

виявити особливості джерел права інтелектуальної власності ЄС;

дослідити основні інститути права інтелектуальної власності, що сформувались у процесі гармонізації та уніфікації законодавства у ЄС (авторське право і суміжні права, право промислової власності);

виявити особливості забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності у ЄС;

визначити шляхи подальшого розвитку правового регулювання відносин інтелектуальної власності у ЄС.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають з приводу використання, здійснення, набуття та захисту прав на результати інтелектуальної творчої діяльності (інтелектуальної власності), регламентація яких склалася під впливом нормотворчих процесів, що відбуваються на наднаціональному рівні у правовій системі ЄС.

Предметом дослідження є механізм правового регулювання відносин інтелектуальної власності у ЄС.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям наукового дослідження є сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, що служать системному аналізу детермінізму проблеми, поєднання яких обумовлено особливостями його об'єкта, предмета, мети та завдань.

В основу дослідження покладено комплексний та міждисциплінарні підходи, що впливає зі специфіки обраної наукової проблематики. За допомогою діалектичного методу з'ясовано сутність та особливості правового регулювання відносин інтелектуальної власності у ЄС. Метод системно-структурного аналізу дозволив визначити систему принципів, інститутів та джерел права інтелектуальної власності ЄС і його місце у системі права ЄС. За допомогою формально-логічного методу досліджувалось законодавство ЄС у сфері правової охорони інтелектуальної власності. Конкретно-історичний метод покладено в основу дослідження генезису правового регулювання відносин інтелектуальної власності у ЄС. Метод порівняльно-правового аналізу застосовувався при дослідженні загальних тенденцій правового регулювання відносин інтелектуальної власності у ЄС, національних правових системах країн-членів ЄС, міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності. Герменевтичний метод застосовувався при тлумаченні правових норм нормативно-правових актів ЄС. Логіко-юридичний метод та метод системно-структурного аналізу використовувались для послідовного викладення матеріалу дослідження та формулювання логічно обґрунтованих висновків. Крім того, у роботі використано методи формальної та змістовної логіки, зокрема методи дедукції та індукції, аналогії та узагальнення, а також метод моделювання.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять наукові положення, що містяться у працях вітчизняних та іноземних дослідників з цивільного права, права інтелектуальної власності, конкурентного права, комерційного (торговельного) права, міжнародного приватного права, порівняльного приватного права, права ЄС.

Емпіричною основою дослідження є положення міжнародно-правових актів універсального та регіонального характеру, законодавства ЄС, національного законодавства країн-членів ЄС, рішення Суду ЄС.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертаційна робота є комплексним науково-теоретичним дослідженням правового регулювання відносин інтелектуальної власності у ЄС, і конкретизується у таких найважливіших положеннях, висновках та пропозиціях:

вперше:

визначено, що на сьогодні сформувалось у загальних рисах право інтелектуальної власності ЄС, що значно відрізняється від національного (внутрішньодержавного) права інтелектуальної власності та міжнародної системи правової охорони інтелектуальної власності, та являє собою нове правове явище з особливими принципами та предметом правового регулювання;

запропоновано визначення поняття права інтелектуальної власності ЄС як сукупності норм права наднаціонального рівня, що регулюють відносини щодо виникнення, набуття, здійснення, охорони та захисту прав на результати інтелектуальної творчої діяльності, і які є результатом уніфікації та гармонізації законодавства країн-членів ЄС у цій сфері;

доведено, що причини та передумови інтеграційних процесів у ЄС у сфері інтелектуальної власності з самого початку полягали виключно в економічній площині та були детерміновані імперативами ринкової економіки;

визначено, що у праві інтелектуальної власності ЄС традиційний принцип забезпечення рівноваги особистих інтересів творця об'єкта інтелектуальної власності, що охороняється, з інтересами суспільства, зазнав трансформації, результатом якої є переміщення зазначеної рівноваги на користь комерційних користувачів;

виявлено, що у праві інтелектуальної власності ЄС наявною є тенденція щодо захисту інтересів осіб, які здійснюють фінансування створення охороноздатних об'єктів інтелектуальної власності, що не є характерним для традиційного права інтелектуальної власності;

висунуто та обґрунтовано тезу про тенденцію об'єднання наднаціональних режимів правової охорони об'єктів промислової власності з міжнародно-правовими режимами;

удосконалено:

визначення способів правового регулювання відносин інтелектуальної власності, які почали використовуватися у праві ЄС;

висновок про те, що при здійсненні гармонізації нормативних приписів у сфері інтелектуальної власності, необхідність зміни змісту основних інститутів права інтелектуальної власності (визначення об'єктів, що підлягають правовій охороні, ознаки їх охороноздатності тощо), що склалися у національних законодавствах країн-членів ЄС, взагалі не були зазначені у якості мети гармонізації та уніфікації законодавства у цій сфері на рівні ЄС;

висновок про те, що застосування конструкцій авторського права у ЄС виявилось найбільш прийнятним щодо розробки правових механізмів охорони новітніх об'єктів, поява яких обумовлена технічним прогресом та збільшенням можливостей з розповсюдження та використання інформації;

положення про те, що у ЄС закріплений особливий суб'єктний склад авторсько-правових відносин, зміст авторського права, особливості припинення відповідних правоспроможностей автора, що є наслідком поєднання на наднаціональному рівні континентальної та англо-американської концепцій авторського права, з тяжінням у напрямку до останньої;

визначено, що суттєвим фактором, що призвів до початку процесів гармонізації та уніфікації правового регулювання відносин інтелектуальної власності у ЄС була діяльність Суду ЄС, який фактично та юридично започаткував регулювання цих відносин на наднаціональному рівні, а також діяльність Європейської Комісії, яка визначила певні сфери, механізми та способи правової охорони інтелектуальної власності у ЄС, що започаткувало у подальшому розробку та прийняття актів вторинного права у ЄС щодо конкретних об'єктів інтелектуальної власності;

набуло подальшого розвитку:

положення про те, що територіально обмежене за своєю правовою природою право інтелектуальної власності стало перепорою на шляху ЄС щодо створення спільного (єдиного) ринку, внаслідок чого було прийнято рішення про розширення «територіальної обмеженості» права інтелектуальної власності до масштабів всього ЄС, що знайшло своє відображення у закріпленні принципу «комунітарного вичерпання прав на об'єкти інтелектуальної власності»;

положення про те, що у сфері авторського права та суміжних прав значну роль у зближенні правових систем країн-членів ЄС відіграли директиви, водночас у сфері промислової власності правове регулювання в останні роки переноситься на наднаціональний рівень шляхом видання регламентів, які запроваджують об'єкти виключних прав інтеграційного характеру;

положення про інтернаціоналізацію права інтелектуальної власності ЄС, що знайшло своє відображення у все більшому впливі універсальних міжнародних угод, що прийняті під егідою міжнародних організацій (ВОІВ, ЄПО, СОТ та ін.), на право ЄС;

обґрунтування тези про те, що в результаті правотворчої діяльності інституцій ЄС у сфері патентного права та правової охорони торговельних марок, володільці прав на торговельні марки та промислові зразки наразі наділені можливістю вибору одного з трьох режимів правової охорони відповідних об'єктів: національного, міжнародного та європейського регіонального, що встановлює єдину систему правової охорони зазначених об'єктів на всій території ЄС;

положення про необхідність запровадження патенту ЄС на винаходи, що відрізняється від правового режиму видачі європейських патентів відповідно до Європейської патентної конвенції (ЄПК).

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані в дисертації положення та висновки можуть бути використані у:

науково-дослідницькій сфері – при подальшій розробці науково-теоретичних проблем, пов'язаних із правовим регулюванням відносин інтелектуальної власності у ЄС та визначенні основних напрямів гармонізації вітчизняного законодавства у цій сфері з законодавством ЄС;

правотворчій діяльності – для вдосконалення та гармонізації чинних нормативно-правових актів України (Цивільного кодексу України, законів та підзаконних нормативно-правових актів) у сфері інтелектуальної власності до *acquis communautaire* ЄС;

правозастосовній діяльності – для забезпечення єдності розуміння і правильного застосування правових норм, що регулюють відносини інтелектуальної власності;

навчальному процесі – для вивчення навчальних дисциплін «Право інтелектуальної власності», «Міжнародне приватне право», «Право ЄС», «Порівняльне цивільне та комерційне (торговельне) право», спеціальних навчальних курсів, а також при підготовці відповідних розділів підручників, навчальних посібників, навчально-методичних рекомендацій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження неодноразово доповідались та обговорювались на засіданнях кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права Одеської національної юридичної академії, використовувались при читанні лекцій та проведенні семінарських занять з курсів «Право інтелектуальної власності», «Правова охорона інтелектуальної власності у мережі Інтернет», «Проблеми гармонізації законодавства України у сфері інтелектуальної власності з законодавством ЄС» в Одеській національній юридичній академії.

Основні результати наукового дослідження оприлюднені на 35 науково-практичних конференціях, семінарах, симпозіумах, круглих столах, зокрема на: Міжнародній науковій конференції молодих вчених «П'яті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 27-28 жовтня 2006 р.), VII Міжнародній науково-практичній конференції «Україна – ЄС – Європа: нові виклики та модернізація відносин» (м. Київ, 18 квітня 2007 р.), науково-практичному семінарі «ЄС: 50 років після Римських угод. Євроінтеграційні перспективи України: нові моделі» (м. Одеса, 12 травня 2007 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Зона вільної торгівлі Україна–ЄС та європейська інтеграція: правові та економічні аспекти» (м. Одеса, 8 червня 2007 р.), VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Транснаціоналізація міжнародної економіки та пошук шляхів інноваційної співпраці» (м. Київ, 15 квітня 2008 р.), Міжнародній науковій конференції «Правова система, громадянське суспільство та держава» (м. Львів, 18-20 квітня 2008 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Треті щорічні читання з проблем права інтелектуальної власності, присвячені пам'яті проф. О.А. Підопригори» (м. Київ, 13 березня 2009 р.) IV Міжнародній цивілістичній науковій конференції (м. Одеса, 3-4 квітня 2009 р.), XIII Міжнародній науково-практичній конференції «Захист прав інтелектуальної власності» (м. Сімферополь, 15–19 червня 2009 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції та перспективи розвитку європейського права: досвід для України» (м. Шамборі, Франція, 9-16 січня 2010 р.), I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми інтелектуальної власності» (м. Одеса, 16 червня 2010 р.), Міжнародній науковій конференції «Актуальні питання охорони прав інтелектуальної власності в Україні та ЄС в контексті європейської інтеграції» (м. Київ, 30 червня–1 липня 2010 р.) та ін.

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дослідження викладено у 9 наукових статтях, 6 з яких опубліковано у наукових фахових

виданнях, затверджених ВАК України, у 32 тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

Структура роботи зумовлена метою та завданнями дослідження і складається із вступу, 3 розділів, що містять 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 252 сторінки, з них основного тексту – 210 сторінок, списку використаних джерел (435 найменувань), що займає 39 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, характеризується ступінь її наукової розробки, наводиться її зв'язок із науковими планами, програмами та темами, визначаються мета і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, апробація результатів дослідження.

Перший розділ «Загальні засади правового регулювання відносин інтелектуальної власності у Європейському Союзі» складається із чотирьох підрозділів, у яких розглянуто питання генезису правового регулювання відносин інтелектуальної власності у ЄС, поняття та правової природи права інтелектуальної власності у ЄС, систему джерел права інтелектуальної власності ЄС, особливості загальних засад захисту прав інтелектуальної власності у ЄС.

У **підрозділі 1.1. «Становлення та розвиток правового регулювання відносин інтелектуальної власності у ЄС»** розглядаються причини та передумови формування правового регулювання відносин інтелектуальної власності у ЄС, виділяються основні етапи становлення та розвитку правової охорони інтелектуальної власності у ЄС і характеризуються їх особливості.

Право інтелектуальної власності ЄС формувалося досить довго та важко, оскільки це право є територіальним за своєю сутністю, що стало суттєвою перешкодою на шляху до створення спільного (єдиного) ринку у ЄС. Враховуючи те, що в різних країнах Європи існують відмінності у рівнях правової охорони, особливості правозастосовної практики, прагнення забезпечити права національних правоволодільців, регулювання суспільних відносин у сфері інтелектуальної власності довгий час залишалося у виключній компетенції країн-членів ЄС, а співпраця у сфері інтелектуальної власності не входила до низки пріоритетних завдань ЄС, в установчих договорах ЄС питанням правової охорони інтелектуальної власності було приділено мінімальну увагу.

Перед ЄС з часом постала проблема відповідності обмежень, що накладаються дією виключних прав, вимогам спільного (єдиного) ринку. Протиріччя між наслідками здійснення прав інтелектуальної власності та принципами свободи руху товарів, а також конкурентної політики ЄС стали предметом практики Суду ЄС. Наступним етапом розвитку правового регулювання відносин інтелектуальної власності у ЄС стала поступова гармонізація (узгодження правових норм), а згодом й уніфікація (створення єдиних норм) законодавства країн-членів ЄС з окремих питань інтелектуальної власності. У сфері авторського права та суміжних прав

значну роль у зближенні правових систем країн-членів ЄС відіграли директиви, водночас у сфері промислової власності правове регулювання в останні роки переноситься на наднаціональний рівень шляхом видання регламентів.

У підрозділі 1.2. «Право інтелектуальної власності у системі права ЄС» визначаються поняття, предмет, система та місце права інтелектуальної власності у наднаціональній правовій системі ЄС.

Право інтелектуальної власності має значний вплив на економічний ринок, оскільки правоволоділець у сфері інтелектуальної власності наділений низкою прав економічного характеру: дозволяти або забороняти певні дії, пов'язані з відтворенням, розповсюдженням, імпортом чи експортом його об'єкта інтелектуальної власності, брати участь у договірних правовідносинах, отримувати винагороду та розпоряджатися нею.

Право інтелектуальної власності ЄС – це сукупність норм права наднаціонального рівня, що регулюють відносини щодо виникнення, набуття, здійснення, охорони та захисту прав на результати інтелектуальної творчої діяльності, і які є результатом уніфікації та гармонізації законодавства країн-членів ЄС у цій сфері. Предмет правового регулювання права інтелектуальної власності ЄС складають питання, які становлять найбільш важливе значення для країн-членів ЄС у цій сфері та вирішення яких не можливе без відповідного врегулювання на рівні ЄС. Система права інтелектуальної власності ЄС може бути визначена як сукупність правових норм та інститутів, що регулюють відносини з приводу уніфікації та гармонізації механізмів правової охорони об'єктів інтелектуальної власності на наднаціональному рівні. До основних інститутів права інтелектуальної власності ЄС належать такі: авторське право, суміжні права, право промислової власності, до складу якого входять: патентне право, правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг, а також інші об'єкти промислової власності.

Водночас у роботі зазначається, що сьогодні право інтелектуальної власності як спеціальна галузь права в системі права ЄС перебуває на стадії свого формування, оскільки потребує запровадження охоронних документів ЄС на всі основні об'єкти права інтелектуальної власності, посилення гармонізації національного законодавства країн-членів ЄС щодо об'єктів інтелектуальної власності, майнових прав та засобів їх захисту.

У підрозділі 1.3. «Джерела права інтелектуальної власності ЄС» розглядається система джерел права інтелектуальної власності ЄС та їх особливості.

У роботі відзначається, що своєрідність джерел права інтелектуальної власності ЄС обумовлена специфікою самого права ЄС. У зв'язку з цим основними джерелами права інтелектуальної власності ЄС є акти первинного права, вторинного (похідного від первинного) права ЄС, принципи права ЄС, судові прецеденти, міжнародно-правові договори.

Основними первинними джерелами права інтелектуальної власності ЄС є Договір про функціонування ЄС, Договір про Європейський Союз, Амстердамський Договір, Ніццький договір, Лісабонський договір, Єдиний європейський акт, Хартія про основоположні права ЄС. Установчі договори і договори, що вносять зміни та доповнення до цих договорів, а також Хартія про основоположні права ЄС

окреслюють загальні напрями дій ЄС у сфері інтелектуальної власності. Загальні принципи права ЄС використовуються Судом ЄС у тому випадку, коли певні правові відносини не можуть бути врегульовані ані за допомогою установчих договорів, ані інших актів первинного та вторинного права, тобто, коли існує прогалина в правовому регулюванні відповідних відносин.

Право інтелектуальної власності ЄС складається переважно з директив та регламентів, що належать до вторинних джерел права ЄС. Вторинні джерела є нормативно-правовими актами, що видаються органами ЄС на підставі установчих договорів (первинних джерел) і в порядку, ними визначеному. Іншим напрямом політики ЄС щодо усунення перешкод при здійсненні прав інтелектуальної власності було прийняття актів про охоронні документи ЄС, які є чинними одночасно на території всіх країн-членів ЄС: промислові зразки, торговельні марки та сорти рослин. Зовнішній вплив на уніфікацію законодавства та засобів його реалізації обумовлює участь більшості країн-членів ЄС та ЄС в цілому в міжнародних договорах ВОІВ, інших багатосторонніх та регіональних угодах, зокрема, Угоді СОТ ТРІПС.

У *підрозділі 1.4. «Забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності у ЄС»* проведено аналіз заходів із забезпечення належного захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності у ЄС.

Окрім матеріальних норм права інтелектуальної власності інтеграційні процеси охоплюють нині також й процесуальні аспекти правової охорони об'єктів інтелектуальної власності, способи забезпечення та захисту прав на результати інтелектуальної творчої діяльності.

У роботі звернуто увагу на те, що незважаючи на виконання вимог Угоди ТРІПС, учасником якої є ЄС та країни-члени ЄС, у них існують значні відмінності щодо засобів охорони та захисту прав інтелектуальної власності, що завдає шкоди нормальному функціонуванню внутрішнього ринку та не дозволяє гарантувати надання рівноцінного рівня охорони та захисту прав інтелектуальної власності на наднаціональному рівні.

У 2004 р. була затверджена Директива 2004/48/ЄС про забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності, що стало важливим кроком з ініціювання горизонтальних інструментів боротьби із піратством. Зазначена Директива стосується заходів, процедур та засобів, необхідних для того, щоб гарантувати дотримання прав інтелектуальної власності.

Другий розділ «Правова охорона авторського права та суміжних прав у Європейському Союзі» складається з трьох підрозділів і присвячений дослідженню особливостей інтеграційних процесів у сфері авторського права та суміжних прав у ЄС.

У *підрозділі 2.1. «Формування європейських стандартів правової охорони авторських і суміжних прав»* зазначено, що на початку гармонізація авторського права та суміжних прав відбувалася на міжнародному рівні. На формування системи авторсько-правової охорони творів, що склалася у країнах-членах ЄС вплинула поступова еволюція регулювання відносин, які виникають у зв'язку із створенням та використанням результатів творчої діяльності. Важливим етапом стала уніфікація

авторського права, яка була здійснена інституціями ЄС в останнє десятиліття ХХ ст. У процесі гармонізації у ЄС сформувалася нова для країн континентальної Європи авторська-правова концепція, яка фактично являє собою перехід від «особистісної» концепції авторського права (*droit d'auteur*) до концепції більш близької ідеї *copyright*, характерної для англосаксонської системи.

Авторське право ЄС, яке почало формуватися на основі директив з кінця 80-х рр. ХХ ст., дуже швидко розвивається та постійно вдосконалюється. Сьогодні ведеться робота з підготовки директив, присвячених регулюванню договірних відносин (насамперед, між авторами та виконавцями), діяльності організацій колективного управління авторськими та суміжними правами, моральних (особистих немайнових) прав авторів та ін. Також обговорюється можливість подальшої консолідації чинних директив ЄС з авторського права та суміжних прав.

У **підрозділі 2.2. «Правова охорона авторського права у ЄС»** визначено, що стосовно об'єктів авторського права у ЄС сформувалася єдина система охорони досить специфічних для традиційного авторського права об'єктів – комп'ютерних програм (програм для ЕОМ) та баз даних. При цьому у всіх країнах-членах ЄС прийняті спеціальні закони, що регулюють відносини, які виникають з приводу зазначених об'єктів, та на які розповсюджуються загальні положення національного авторського права.

Прийняття Директиви 91/250/ЄЕС про правову охорону комп'ютерних програм було спрямоване на забезпечення ефективної охорони прав авторів комп'ютерних програм від незаконного копіювання відповідних програм. Відповідно до Директиви 96/9/ЄС про правову охорону баз даних правова охорона надається будь-якій базі даних незалежно від форми її створення, під якою розуміють збірник самостійних творів, даних або інших матеріалів, розміщених у систематичному або методичному порядку і доступних в індивідуальному порядку через електронні або інші засоби.

У роботі зазначено, що для значної кількості випадків передбачена можливість визнання у якості первинного суб'єкта авторського права на твір не його творця, а інвестора-виробника. Діяльність інституцій ЄС з уніфікації була спрямована здебільшого на запровадження єдиних правил, що стосуються реалізації майнових авторських прав, зокрема таких як: право на відтворення; право на розповсюдження; право на сповіщення; право на переробку; право дозволяти чи забороняти реалізацію прав прокату чи використання; право на кабельну ретрансляцію; право слідування та ін.

Оскільки потреба в уніфікації авторсько-правових норм та її потенційні результати аналізувалися інституціями ЄС з позицій переважно економічних, наслідком такого підходу може виявитись ймовірність порушення рівноваги інтересів суспільства та автора твору на користь підприємців-інвесторів.

У **підрозділі 2.3. «Правова охорона суміжних прав у ЄС»** проаналізовано особливості так званих нових суміжних прав, що були введені в національне законодавство країн-членів ЄС шляхом гармонізації законодавства ЄС: захист раніше не опублікованих творів та захист науково-критичних публікацій творів, які стали суспільним надбанням, право на запис та ін. Суб'єктами суміжних прав

визнаються виконавці, виробники фонограм, виробники аудіовізуальних творів, організації мовлення. Крім того, юридичне визнання отримали технічні засоби, що дозволяють ідентифікувати твори, які розповсюджуються цифровим способом, а також режим пов'язаних з трансляцією прав.

Відповідно до положень Директиви 2006/115/ЄС про право на прокат, право на позичку та деякі інші суміжні права у сфері інтелектуальної власності (кодифікована версія) країни-члени ЄС забезпечують дозвіл чи заборону права на прокат і права на позичку оригіналів та копій творів, а також виконань, фонограм та перших записів фільмів. Директива надає визначення понять «прокат», «позичка», «фільм», встановлює коло суб'єктів права, яким належить виключне право встановити чи заборонити прокат і позичку. До прав, що розглядаються Директивою, віднесене також право на ефірне мовлення та публічне сповіщення.

Третій розділ «Правова охорона промислової власності у Європейському Союзі» складається з трьох підрозділів, у яких проаналізовано особливості правової охорони об'єктів патентного права (винаходів, корисних моделей, промислових зразків), правових засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг (торговельних марок, географічних зазначень) та інших об'єктів промислової власності (топографій інтегральних мікросхем, сортів рослин) на рівні ЄС.

У *підрозділі 3.1. «Патентне право ЄС»* досліджено процес формування європейської регіональної патентної системи та європейських стандартів охорони винаходів. Встановлено, що метою створення патенту ЄС є представлення нового інструменту правової охорони, який би дозволив використовувати переваги єдиного європейського ринку в сфері науково-дослідницьких і проектно-конструкторських розробок. Запровадження європейських інституційних механізмів оформлення прав на патенти є закономірним результатом регіональної економічної інтеграції, хоча через складнощі у запровадженні патенту ЄС, остаточної мети європейської патентної інтеграції поки що не досягнуто.

Для гармонізації та уніфікації національних законодавств країн-членів ЄС у сфері правової охорони винаходів були розроблені та прийняті Директива про правову охорону біотехнологічних винаходів, Регламент про запровадження додаткового охоронного сертифіката щодо медичних продуктів. У 2002 р. Європейською Комісією було запропоновано проект Директиви про патентоздатність винаходів, пов'язаних з комп'ютерними програмами, з метою гармонізувати захист винаходів, пов'язаних з комп'ютером.

У роботі зазначається, що органами ЄС були вироблені пропозиції щодо створення єдиної системи охорони корисних моделей на рівні ЄС із поданням єдиної заявки для отримання охорони на території всього ЄС. Водночас питання про гармонізацію законодавства країн-членів ЄС у сфері правової охорони корисних моделей є відкладеним до тих пір, поки остаточно не буде вирішено питання про створення патентної системи ЄС.

Директива 98/71/ЄЕС про правову охорону промислових зразків є результатом процесу гармонізації у сфері правової охорони промислових зразків і спрямована на зближення чинного законодавства країн-членів ЄС щодо промислових зразків як важливого елемента функціонування єдиного ринку ЄС із вільним рухом товарів та

вільною конкуренцією. Наступним етапом на шляху уніфікації права промислових зразків у ЄС стало ухвалення Регламенту про промислові зразки ЄС, яким запроваджено промисловий зразок ЄС, що безпосередньо діє і використовується в кожній країні-члені ЄС.

У *підрозділі 3.2. «Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг у ЄС»* відзначено, що торговельні марки як об'єкт промислової власності є одним із найважливіших засобів індивідуалізації товарів та послуг суб'єктів підприємницької діяльності, що впливає на функціонування внутрішнього ринку, тому метою наближення законодавства країн-членів ЄС щодо торговельних марок було подолання розбіжностей у національному законодавстві в зазначеній сфері правовідносин, які перешкоджають вільному руху товарів і вільному наданні послуг та можуть мати негативний вплив на конкуренцію всередині спільного ринку.

Провідною ідеєю на рівні ЄС стало запровадження торговельної марки ЄС, що мало на меті запровадити реєстрацію торговельних марок, які б діяли на всій території ЄС, що позбавляло б необхідності подавати самостійні заявки на реєстрацію торговельної марки у кожній із країн ЄС. На виконання вимог Регламенту 207/2009 щодо торговельної марки ЄС було створене Відомство із гармонізації на внутрішньому ринку (торговельні марки та промислові зразки) та встановлені основні положення, зокрема, щодо його діяльності, організації, бюджету та фінансового контролю. Директива 2008/95/ЄС стосовно наближення законодавства країн-членів ЄС щодо торговельних марок встановлює поняття та ознаки торговельної марки, так звані «абсолютні» підстави відмови у реєстрації торговельної марки, визначає права, що надаються торговельною маркою, передбачає припинення дії торговельної марки.

Одним із найважливіших кроків на шляху до забезпечення споживачам можливості отримувати продовольчі товари гарантовано високої якості стало використання в межах спільного ринку географічних зазначень та зазначень походження сільськогосподарської продукції і продуктів харчування. Законодавство ЄС у цій сфері визначає специфікації продукції, загальні положення щодо подання заявки про реєстрацію зазначень, випадки відмови у реєстрації зазначень, визначає обсяг охорони, що надається зареєстрованим зазначенням, визначає порядок внесення змін до специфікацій, врегульовує правовідносини щодо порушення прав на зазначення і співвідношення прав на торговельні марки та зазначення. Крім того, на рівні ЄС врегульовані правовідносини щодо розробки та продажу природних мінеральних вод, правила охорони географічних позначень спиртних напоїв. Щодо юридичного значення приписів нормативно-правових актів ЄС, які регулюють відносини у сфері охорони прав на зазначення, необхідно підкреслити, що вони мають пряму дію на території всіх країн-членів ЄС, національні законодавства яких мають відповідати положенням регламентів у зазначеній сфері.

Водночас у роботі зазначено, що наразі на рівні ЄС відсутні спеціальні нормативно-правові акти щодо правової охорони комерційних (фірмових) найменувань, однак інтерес до цих об'єктів промислової власності з боку Суду ЄС

дозволяє стверджувати про початок у найближчому майбутньому формування прав інтелектуальної власності на ці об'єкти на наднаціональному рівні.

У *підрозділі 3.3. «Інші об'єкти промислової власності у ЄС»* зазначається, що з часу прийняття Паризької конвенції про охорону промислової власності 1883 р. перелік об'єктів промислової власності значно розширився і нині включає також, серед іншого, компонування (топографії, топології) інтегральних мікросхем та селекційні досягнення у рослинництві (сорти рослин). Гармонізація законодавства країн-членів ЄС, що була спрямована на запровадження режиму охорони прав на топографії напівпровідникової продукції, була здійснена Директивою № 87/54/ЄЕС про правову охорону топографій напівпровідникової продукції, у якій надаються визначення напівпровідниковому виробу та топографії напівпровідникової продукції, визначається сфера дії прав володільця топографії інтегральної мікросхеми та їх обмеження.

У роботі звернуто увагу на те, що створення системи охорони прав на сорти рослин на рівні ЄС було обумовлено необхідністю подолання обмежень та ускладнень, пов'язаних з охороною прав на сорти рослин на національному рівні у країнах-членах ЄС, а також необхідністю подолати різний рівень міжнародно-правової охорони сортів рослин у країнах-членах ЄС, де чинними були різні акти Міжнародної конвенції з охорони нових сортів рослин (Конвенція UPOV). Наслідком цього було те, що в окремих країнах-членах ЄС норми права щодо охорони сортів рослин не відповідали мінімальному стандарту охорони сортів рослин щодо кваліфікації певних дій, процедури захисту прав тощо, що в свою чергу не відповідало вимогами спільного ринку ЄС та призводило до дискримінації селекціонерів окремих країн-членів ЄС.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** за результатами проведеного дослідження викладено найбільш важливі науково-теоретичні узагальнення та положення, основними серед яких є, зокрема, такі:

1. Упродовж останніх десятиліть Європейська Комісія намагалася прискорити процес гармонізації законодавства у сфері інтелектуальної власності на рівні ЄС, оскільки національне законодавство країн-членів ЄС у цій сфері істотно відрізнялося, що завдавало шкоди розвитку та тлумаченню конкурентного права ЄС та принципу вільного руху товарів. Саме тому, задля того, щоб подолати суперечності, які виникли на цьому тлі в межах ЄС, а також з метою долучити правову охорону інтелектуальної власності до спільного (єдиного) ринку ЄС, Європейська Комісія вжила низку заходів, спрямованих на гармонізацію законодавства у сфері інтелектуальної власності.

2. Складовою частиною системи права ЄС є право інтелектуальної власності, поява та розвиток якого тісно пов'язано з інтелектуалізацією життя людства, розвитком інформаційних технологій і культури. Формування та розвиток права інтелектуальної власності у ЄС відбувалися достатньо довго і важко, виходячи перш за все з територіального характеру права інтелектуальної власності, відмінностях у

рівнях правової охорони та особливостей правозастосовної практики у країнах-членах ЄС.

3. Особливістю права ЄС є посилення охорони прав інтелектуальної власності за допомогою двох основних механізмів: гармонізації законодавства країн-членів ЄС та введення охоронних документів ЄС для різних об'єктів інтелектуальної власності. Таким чином, інші держави-партнери ЄС крім заходів з наближення законодавства, можуть вирішувати питання з підписання договорів щодо входження до регіональної європейської системи охорони певних об'єктів інтелектуальної власності.

4. Сьогодні право інтелектуальної власності як спеціальна галузь права в системі права ЄС перебуває на стадії свого формування, оскільки потребує запровадження охоронних документів ЄС на всі основні об'єкти права інтелектуальної власності, посилення гармонізації національного законодавства країн-членів ЄС щодо об'єктів інтелектуальної власності, майнових прав та засобів їх захисту.

5. Право інтелектуальної власності ЄС – це сукупність норм права наднаціонального рівня, що регулюють відносини щодо виникнення, набуття, здійснення, охорони та захисту прав на результати інтелектуальної творчої діяльності, і які є результатом уніфікації та гармонізації законодавства країн-членів ЄС у цій сфері. Система права інтелектуальної власності ЄС може бути визначена як сукупність правових норм та інститутів, що регулюють відносини з приводу уніфікації та гармонізації механізмів правової охорони об'єктів інтелектуальної власності на наднаціональному рівні. До основних інститутів права інтелектуальної власності ЄС відносяться: авторське право, суміжні права, право промислової власності, до складу якого входять: патентне право, правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг, а також інші об'єкти промислової власності.

6. Країни-члени ЄС проводять узгоджену політику у сфері правової охорони та використання інтелектуальної власності. Керуючись принципом вільного руху товарів та послуг, вони спрямовують свої зусилля перш за все на уніфікацію та гармонізацію законодавства у сфері інтелектуальної власності та попередження використання прав на інтелектуальну власність у недобросовісній конкуренції.

7. На відміну від методів роботи ВОІВ, у рамках ЄС склалася система директивного регулювання процесів уніфікації та гармонізації законодавства у сфері інтелектуальної власності, що особливо характерно для сфери авторського права та суміжних прав.

8. Значну роль у питаннях уніфікації та гармонізації правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності відіграє Суд ЄС. За відсутності відповідної гармонізації національних законодавчих актів у сфері інтелектуальної власності з принципами вільного руху товарів та послуг, а також свободи конкуренції, які були проголошені ЄС, значення практики Суду ЄС важко переоцінити. Початку діяльності з уніфікації та гармонізації у сфері охорони інтелектуальної власності передують етап практики правозастосування прецедентного

характеру, яка дозволяє виявити існуючі прогалини у правовому регулюванні та розв'язати відповідні проблеми.

9. Нині йдеться про наявність сформованої, у своїх загальних рисах, особливої системи права інтелектуальної власності ЄС, побудованої на принципах, що відрізняються від традиційних національних, з особливим предметом регулювання. При цьому, ця система являє собою нове правове явище, що досить динамічно та швидко розвивається нарівні з національними та міжнародною правовими системами. Правове регулювання відносин інтелектуальної власності у ЄС має на меті забезпечити високий рівень охорони цих прав, оскільки вони є правовою основою для захисту результатів творчої діяльності.

10. Сукупність доктрин, принципів та судових рішень як результат та зміст права ЄС, а також актів вторинного права, що спрямовані на уніфікацію та гармонізацію законодавства країн-членів ЄС у сфері інтелектуальної власності, дають підстави стверджувати, що на сьогодні сформувалося право інтелектуальної власності ЄС.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Еннан Р.Є. Авторське право та суміжні права в ЄС /Р.Є. Еннан //Юридичний вісник. – 2006. – № 4. – С. 152-157.
2. Еннан Р.Є. Компетенція ЄС у сфері охорони інтелектуальної власності /Р.Є. Еннан //Південноукраїнський правничий часопис. – 2006. – № 3. – С. 81-83.
3. Еннан Р.Є. Інтелектуальна власність у праві ЄС /Р.Є. Еннан //Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. – 2006. – № 2. – С. 78-83.
4. Еннан Р.Є. Право інтелектуальної власності та митні засоби його захисту у ЄС /Р.Є. Еннан //Митна справа. – 2006. – № 3. – С. 53-58.
5. Еннан Р.Є. Право інтелектуальної власності в наднаціональній правовій системі (ЄС) /Р.Є. Еннан //Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць. – Одеса: Юрид. л-ра, 2007. – Вип. 36. – С. 418-423.
6. Еннан Р.Є. Право інтелектуальної власності ЄС: сучасний стан та перспективи розвитку /Р.Є. Еннан //Наше право. – 2008. – № 2, ч. 2. – С. 99-103.
7. Еннан Р.Є. Проблеми правового регулювання інтелектуальної власності в ЄС /Р.Є. Еннан //Часопис цивілістики. – 2006. – Вип. 1. – С. 37-40.
8. Еннан Р.Є. Право інтелектуальної власності у первинному законодавстві ЄС /Р.Є. Еннан //Актуальні проблеми європейської інтеграції: Зб. статей. – Одеса: Фенікс, 2008. – Вип. 3. – С. 340-344.
9. Еннан Р.Є. Формування європейської регіональної патентної системи та європейських стандартів охорони винаходів /Р.Є. Еннан //Часопис цивілістики. – 2009. – Вип. 8. – С. 34-39.
10. Еннан Р.Є. Правове регулювання інтелектуальної власності у ЄС //Цивільне право України: в 2-х томах. Підручник /За ред. Є.О. Харитонова, Н.Ю. Голубевої. – Харків: Одісей, 2008 (п. 5 глави 27). – Том 1. – С. 679-683.
11. Еннан Р.Є. Патент ЄС у контексті уніфікації стандартів охорони об'єктів промислової власності у ЄС /Р.Є. Еннан //Зовнішньоекономічна політика України як механізм реалізації національних інтересів: Зб. матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. – Київ: УАЗТ, 2006. – С. 115-117.

12. Еннан Р.Є. Правова охорона сортів рослин у ЄС /Р.Є. Еннан //Сб. науч. труд. по матер. междунар. науч.-практ. конф. «Современные направления теоретических и прикладных исследований 2007». – Т. 12. Юридические и политические науки. – Одеса: Черноморье, 2007. – С. 47-50.
13. Еннан Р.Є. Історія становлення та розвитку правової охорони інтелектуальної власності у ЄС /Р.Є. Еннан //Зб. тез доп. наук.-практич. семінару «ЄС: 50 років після Римських угод. Євроінтеграційні перспективи України» (12 травня 2007 р., м. Одеса). – Одеса: Фенікс, 2007. – С. 202-206.
14. Еннан Р.Є. Проблеми співвідношення права інтелектуальної власності та принципів єдиного (спільного) ринку у ЄС /Р.Є. Еннан //Зона вільної торгівлі Україна–ЄС та європейська інтеграція: правові та економічні аспекти: Зб. статей /Відп. ред. М.П. Орзіх. – Одеса: Фенікс, 2007. – С. 120-126.
15. Еннан Р.Є. Формування європейських стандартів охорони авторських і суміжних прав /Р.Є. Еннан //Україна – ЄС – Європа: Зб. матер. VII міжнар. наук.-практ. конф. (18 квітня 2007 р.). – Київ: УАЗАТ, 2007. – С. 180-182.
16. Еннан Р.Є. Правова охорона промислових зразків у ЄС /Р.Є. Еннан //Правова система, громадянське суспільство та держава: зб. тез доп. Міжнар. наук. конф. – Львів: ЮФ ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – С. 201-203.
17. Еннан Р.Є. Правова охорона географічного зазначення у ЄС /Р.Є. Еннан //Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: Тези доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. /За ред. В.Й. Лажніна, С.В. Федонюка. – Луцьк: РВВ «Вежа», 2007. – С. 170-172.
18. Еннан Р.Є. Джерела правового регулювання відносин інтелектуальної власності у ЄС /Р.Є. Еннан //Актуальні питання державотворення в Україні: Зб. наук. праць міжнар. наук.-практ. конф. (24-25 квітня 2008 р.). – Київ: ВГЛ «Обрії», 2008. – Ч. 2. – 251-254.
19. Еннан Р.Є. Правова охорона корисних моделей у ЄС /Р.Є. Еннан //Міжнар. наук. конф. «Правова система, громадянське суспільство та держава» (18-20 квітня 2008 р.): Тези доп. – Львів: ЮФ ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – С. 274-275.
20. Еннан Р.Є. Правова охорона торговельних марок у ЄС /Р.Є. Еннан //Європейська та євроатлантична інтеграція і транскордонне співробітництво: Тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (15-16 травня 2008 р.): В 2-х т. /За ред. В.Й. Лажніна, С.В. Федонюка. – Луцьк: РВВ «Вежа», 2008. – Т.1. – С. 132-136.
21. Еннан Р.Є. Правова охорона топографій інтегральних мікросхем у ЄС /Р.Є. Еннан //Четверті юридичні читання: Матер. Міжнар. наук. конф. (3-4 квітня 2008 р.) – Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. – С. 240-242.
22. Еннан Р.Є. Європейська патентна система: проблеми формування європейських стандартів правової охорони винаходів /Р.Є. Еннан //Защита прав интеллектуальной собственности: Матер. XIII Междунар. науч.-практ. конф. – Симферополь: Минэкономики АРК, 2009. – С. 26-33.
23. Еннан Р.Є. Місце права інтелектуальної власності у системі права ЄС /Р.Є. Еннан //Молодь у юридичній науці: зб. тез Міжнар. наук. конф. «П'яті осінні юридичні читання» (27-28 жовтня 2006 р.). – Хмельницький: ХУУП, 2006. – Ч. 3. – Т. 1. – С. 97-100.
24. Еннан Р.Є. Причини і передумови уніфікації та гармонізації права інтелектуальної власності в ЄС /Р.Є. Еннан //Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участі в інтеграційних процесах: Матер. IV Міжнар. наук.-практ. конфер. – Луцьк: РВВ «Вежа», 2007. – Т.1 – С. 90-93.

АНОТАЦІЯ

Еннан Р.Є. Правове регулювання відносин інтелектуальної власності у Європейському Союзі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Одеська національна юридична академія, Одеса, 2010.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню правового регулювання відносин інтелектуальної власності у ЄС.

У дисертації досліджено процес становлення та розвитку правової охорони результатів інтелектуальної діяльності у ЄС, з'ясовано передумови та способи правового регулювання відносин інтелектуальної власності у праві ЄС, визначено зміст, характерні риси, сутність права інтелектуальної власності ЄС та його місце у системі права ЄС. Досліджено особливості та правова природа об'єктів права інтелектуальної власності у ЄС, визначено принципи права інтелектуальної власності ЄС, розглянуто основні інститути права інтелектуальної власності, що сформувалися у процесі гармонізації та уніфікації законодавства у ЄС: авторське право та суміжні права, право промислової власності, висвітлено особливості забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності у ЄС.

Проаналізовано основні нормативно-правові акти ЄС у сфері інтелектуальної власності (джерела права інтелектуальної власності ЄС): первинне законодавство (установчі договори), акти вторинного законодавства ЄС (регламенти, директиви та ін.), рішення суду ЄС, а також визначено шляхи подальшого розвитку правового регулювання відносин інтелектуальної власності у ЄС.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, авторське право, суміжні права, право промислової власності, патентне право, Європейський Союз (ЄС), джерела права інтелектуальної власності ЄС.

АННОТАЦИЯ

Еннан Р.Е. Правовое регулирование отношений интеллектуальной собственности в Европейском Союзе. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Одесская национальная юридическая академия, Одесса, 2010.

Диссертация посвящена комплексному исследованию правового регулирования отношений интеллектуальной собственности в Европейском Союзе (ЕС). В работе исследован процесс становления и развития правовой охраны интеллектуальной собственности в ЕС, установлены предпосылки и способы правового регулирования отношений интеллектуальной собственности в праве ЕС, определено содержание, характерные признаки и сущность права интеллектуальной

собственности ЕС и его место в системе права ЕС, проанализированы источники права интеллектуальной собственности ЕС.

Указывается, что право интеллектуальной собственности изначально не являлось предметом гармонизации в соответствии с принципами права ЕС, определенными в учредительных договорах, а возможность распространения регламентации правом ЕС отношений в данной сфере правового регулирования не была очевидной и являлась долгое время предметом дискуссий.

Обосновано, что на сегодняшний день сформировалось в общих чертах право интеллектуальной собственности ЕС, которое значительно отличается от национального (внутригосударственного) права интеллектуальной собственности и международной системы правовой охраны интеллектуальной собственности, и представляет собой новое правовое явление с особыми принципами и предметом правового регулирования. Сформулировано положение о том, что территориально ограниченное по своей правовой природе право интеллектуальной собственности явилось преградой на пути ЕС по созданию общего рынка, вследствие чего было принято решение о расширении «территориальной ограниченности» права интеллектуальной собственности до масштабов всего ЕС, что нашло свое отражение в закреплении принципа «коммунитарного исчерпания прав на объекты интеллектуальной собственности».

Отмечено, что гармонизация национальных норм государств-членов ЕС посредством издания директив только лишь нивелирует наиболее существенные различия в правовых системах государств-членов ЕС. Однако издание актов унификации – регламентов вносит существенные изменения в правовой режим различных видов результатов интеллектуальной творческой деятельности, поскольку на смену отдельному государству как территориальной сфере действия исключительных прав приходит совокупность территорий всех стран-членов ЕС. Проанализированы особенности институтов права интеллектуальной собственности ЕС, к которым относятся: авторское право и смежные права, право промышленной собственности, в состав которого входят: патентное право, правовые средства индивидуализации участников гражданского оборота, товаров и услуг, а также иные объекты промышленной собственности.

Анализ направлений и сфер правотворческой деятельности институций ЕС применительно к праву интеллектуальной собственности позволяет констатировать наличие значительного количества принятых к настоящему моменту нормативно-правовых актов, посвящённых регулированию отношений по поводу результатов творческой деятельности в сфере авторского права и права промышленной собственности, и включение определённых аспектов данной категории правоотношений в сферу компетенции ЕС.

Отмечено, что в сфере авторского права и смежных прав значительную роль в сближении правовых систем стран-членов ЕС сыграли директивы, в то время как в сфере права промышленной собственности правовое регулирование в последние годы переносится на наднациональный уровень путём издания регламентов, которые вводят объекты исключительных прав интеграционного характера.

Указывается, что право интеллектуальной собственности ЕС характеризуется интернационализацией, что нашло своё отображение во все большем влиянии универсальных международных договоров, которые были приняты под эгидой международных организаций (ВОИС, ВТО, ЕПО и др.), на право ЕС, несмотря на существующее опережение в правовом регулировании по ряду вопросов в этой сфере на уровне ЕС.

Выявлено, что помимо гармонизации и унификации материальных аспектов права интеллектуальной собственности, в ЕС уделено внимание мерам процессуальной защиты авторов, изобретателей и других обладателей прав на результаты интеллектуальной творческой деятельности. В частности, на уровне ЕС установлены меры и процедуры, необходимые для обеспечения соблюдения прав интеллектуальной собственности, к числу которых относится и компенсация убытков.

Ключевые слова: право интеллектуальной собственности, авторское право, смежные права, право промышленной собственности, патентное право, Европейский Союз (ЕС), источники права интеллектуальной собственности ЕС.

SUMMARY

Ennan R.E. Legal regulation of intellectual property relations in the European Union. – Manuscript.

The dissertation stands for the Candidate's degree in Law, speciality 12.00.03. – Civil Law and Civil Procedure; Family Law; International Private Law. – Odessa National Academy of Law, Odessa, 2010.

The dissertation covers a comprehensive analysis of legal regulation of intellectual property relations in the European Union.

In the dissertation was researched the process of formation and development of legal protection on the results of intellectual property activity in EU, was found out the preconditions and methods of legal regulation of intellectual property relations in EU law, was defined the content, peculiarities, essence of EU intellectual property law and its place in EU law system. There were examined the features and legal nature of intellectual property objects' in EU, were determined principles of EU intellectual property law, were considered the main institutions of intellectual property law which have been established in the process of harmonization and unification of EU legislation: copyrights and related rights, industrial property law, as well as specifics in ensuring of observance of intellectual property rights in EU which were also elucidated.

During research the basic normative legal acts of EU in the sphere of intellectual property (sources of EU intellectual property law) were analyzed: primary legislation (constituent agreements), acts of secondary legislation of EU (regulations, directives and other), decisions of the Court of EU, and ways of further development on legal regulation of intellectual property relations in EU.

Key words: intellectual property law, copyright, related rights, industrial property law, patent law, European Union (EU), sources of EU intellectual property law.